

ศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน
สาธารณรัฐประชาชนจีน
Ethnic Tourism Potential in Xishuangbanna, Yunnan Province,
People's Republic of China

ภัทรจิรา ผลงาม

Patthira Phon-ngam

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

Faculty of Education, Shinawatra University

Corresponding Author:

Patthira Phon-ngam

Faculty of Education, Shinawatra University

99 Moo 10, Bangtoey, Samkhok, Pathum Thani 12160, Thailand

E-mail: patthiraw@yahoo.com

Received: September 8, 2024

Revised: May 22, 2025

Accepted: May 23, 2025

ศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองลือสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองลือสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ร่วมกับการลงภาคสนามและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้ประกอบการท่องเที่ยว มัคคุเทศน์ และนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเมืองลือสองปันนา รวมทั้งสิ้น 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า เมืองลือสองปันนามีความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมจากความหลากหลายของชนเผ่าต่าง ๆ ทั้งสิ้น 13 ชนเผ่า คือ ไทลื้อ อาข่า ลีซอ ฮาหนี ไป่ ลาหู่ เผ่าหุย จ้วง เย้า เผ่าแม้ว ฮั่น ปะหล่อง และจิโน้ โดยชนเผ่าไทลื้อมีจำนวนมากที่สุดและจิโน้มีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งในแต่ชนเผ่ามีประวัติความเป็นมา ลักษณะการตั้งบ้านเรือน วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรม ที่แตกต่างกันไป และกิจกรรมการท่องเที่ยวมีดังนี้ (1) การท่องเที่ยวชมการแสดงวัฒนธรรมประจำชาติของชนเผ่า ประกอบด้วยการแสดงของชนเผ่าไทลื้อและชนเผ่าจิโน้ (2) การท่องเที่ยวชมประเพณีชนเผ่า (3) การท่องเที่ยวชมประเพณีทางศาสนา (4) การท่องเที่ยวทางอาหารชนเผ่าไทลื้อ (5) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชนเผ่าไทลื้อ และ (6) การท่องเที่ยวชมศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่า

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวชาติพันธุ์, ศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์, กิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์
เมืองลือสองปันนา

Ethnic Tourism Potential in Xishuangbanna, Yunnan Province, People's Republic of China

Abstract

This qualitative research studies ethnic tourism potential and activities in Xishuangbanna, Yunnan Province, People's Republic of China. Data is gathered by in-depth interview, and fieldwork participant observation. The target group comprises 17 participants, including Xishuangbanna tourism operators, tour guides, and visitors. Data is analyzed by content analysis. Xishuangbanna ethnic tourism potential is assessed by the ability to attract tourists by unique traditional cultural resources of 13 different ethnic groups: Dai, Akha, Lisu, Hani, Bai, Lahu, Hui, Zhuang, Yao, Miao, Han, Blang, and Jinuo, in decreasing order of population. Each group has a distinct history, housing style, cultural tradition, religious belief, and ritual. Tourism activities include: 1) ethnic group cultural performances by the Dai and Jinuo; 2) ethnic festivals; 3) Religious ceremonies; 4) Dai ethnic food; 5) celebrating the Dai lifestyle; 6) visiting ethnic cultural centers. Each activity highlights the diversity and unique customs of Xishuangbanna's ethnic groups, enhancing regional appeal as an ethnic tourism destination.

Keywords: ethnic tourism, ethnic tourism potential, ethnic tourism activities, Xishuangbanna

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และให้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม แก่ท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ การท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้แก่บุคคล กลุ่มคน ชุมชน และท้องถิ่นเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น การท่องเที่ยวยังเป็นการเดินทางเพื่อเรียนรู้ในวัฒนธรรมที่แตกต่างของชนชาติอื่น ๆ เพื่อสร้างสมประสบการณ์ชีวิตที่นอกเหนือจากการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางในรูปแบบที่เรียกว่า การท่องเที่ยวชาติพันธุ์ เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีลักษณะการท่องเที่ยวที่เน้นความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ที่แท้จริงเพื่อให้ผู้มาเยือนได้สัมผัส สิ่งจูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ก็คือความลึกซึ้งในความแตกต่างของวิถีชีวิต และการได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันละกัน ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ มากมาย อาทิ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิต การทำมาหากิน รวมทั้งประเพณี ในกระแสการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านการสร้างเอกลักษณ์ การรื้อฟื้น ปُرุงแต่งเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และอีกประการหนึ่งคือการให้ความหมายแก่สินค้า ตัวตนและพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ซึ่งต้องพึงพิงการท่องเที่ยวเป็นสำคัญในการสร้างรายได้ให้กลุ่ม การพัฒนาการท่องเที่ยวนี้เองอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนคำจูงต่อการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ การท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยการแสดงความเป็นชาติพันธุ์เริ่มปรากฏออกมามากขึ้น การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลไกทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวนี้เองที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์เริ่มกลับมาปรับตัวชัดเจนขึ้นในสังคมอีกครั้ง (สุนิสสา ฉันทรัตนโยธิน, 2546)

เมืองสิบสองปันนาเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน (People Republic of China: PRC) ตั้งอยู่ในมณฑลที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยมีชนกลุ่มน้อย 13 กลุ่ม ซึ่งมีประชากรของแต่ละกลุ่มมากกว่า 5 พันคนอาศัยอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 มณฑลย่อย หรือที่เรียกว่าเขตปกครองระดับอำเภอและหน่วยปกครองตนเองอีก 29 หน่วย หลังจากการจัดตั้งเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีน ตั้งแต่ปี 1978 รัฐบาลแห่งมณฑลยูนนานได้สนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา โดยใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ พื้นที่บางแห่งที่มีชนชาติส่วนน้อย อาทิ ต้าลี่ ลี่เจียง ชีหลิง และสิบสองปันนาได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง รัฐบาลของมณฑลได้ประกาศแผนพัฒนาที่จะสร้างให้เป็นมณฑลที่ยิ่งใหญ่ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ รัฐบาลท้องถิ่นของเขตปกครองตนเองยูนนานหลายแห่งได้ทำงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ของชนกลุ่มน้อย (ธีรภัทร เจริญสุข, 2561) ซึ่งในเมืองสิบสองปันนาพบชนเผ่าต่าง ๆ รวมทั้งชาวฮั่นรวม 13 ชนชาติจาก 56 ชนชาติที่พบในสาธารณรัฐประชาชนจีน เช่น ชาวไต ชาวอี มูเซอ หรือลาฮู อีเก้อหรือฮาหนี รวมทั้งกลุ่มชนชาติที่จัดอยู่ในตระกูลภาษามอญ-เขมร เช่น ปะหล่องและว้า โดยเฉพาะคนไต ซึ่งประกอบด้วยไตลื้อ ไตดำ ไตใหญ่ ซึ่งในแต่ละชนเผ่าต่างมีวัฒนธรรม เอกลักษณ์ รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ปรับตัว

ต่อการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ในรูปแบบที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นการนำวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ เช่น การแสดงวิถีชีวิตชนเผ่า การจัดศูนย์เรียนรู้ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม การพักค้างคืนในชุมชนชาวเผ่า ซึ่งในเมืองสิบสองปันนามีชนเผ่ามากมายมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่และชาติพันธุ์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการศึกษเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชนเผ่าต่าง ๆ ในเมืองสิบสองปันนารวมทั้งการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์นี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ทางชาติพันธุ์รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์เป็นการสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นและชุมชนได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

2.2 เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาศักยภาพความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา ในประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิต การแต่งกาย อาหาร ภาษา วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละชาติพันธุ์ รวมทั้งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา

3.2 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์เอกสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นแล้วผู้วิจัยจะสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้ประกอบการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ (ไกด์) และนักท่องเที่ยวที่มาเยือนเมืองสิบสองปันนา รวมทั้งสิ้น 17 คน

4. การทบทวนเอกสาร

ศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์หมายถึง ความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และดั้งเดิมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวชาติพันธุ์นี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมความเข้าใจและความเคารพในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ แต่ยังช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนและรักษาวัฒนธรรมพื้นถิ่นให้คงอยู่ ศักยภาพ

การท่องเที่ยวชาติพันธุ์มีหลายมิติ เช่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีสิ่งที่น่าสนใจด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ รวมถึงการมีระบบการจัดการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ช่วยเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยไม่กระทบต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ (McIntosh & Cockburn-Wooten, 2020)

กิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมนันทนาการ นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายความว่าเพียงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวในปัจจุบันนักท่องเที่ยวต้องการมีโอกาสได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ จากการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติในเขตอุทยานแห่งชาติ การล่องแก่งในแม่น้ำท้องถิ่น การปีนหน้าผา การดำน้ำในรูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorkeling การตกปลาในอ่างเก็บน้ำ ตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การทอผ้า การจักสาน การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้ต่อชุมชน (กัญญารินทร์ ไชยจันทร์, 2565)

หลักการและประเภทของการท่องเที่ยวชาติพันธุ์

การท่องเที่ยวชาติพันธุ์มีหลักการที่สำคัญดังนี้ (Jiao et al., 2023)

1. การบูรณาการวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ (Cultural Integration and Conservation) มุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสประสบการณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรม เช่น การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมท้องถิ่น การเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิต และการเยี่ยมชมหมู่บ้านชาติพันธุ์
2. การใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality - VR) เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี VR ถูกนำมาใช้ในการจำลองพิธีกรรม ประวัติศาสตร์ และชีวิตประจำวันของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสำรวจวัฒนธรรมในเชิงลึกได้โดยไม่กระทบต่อชุมชน
3. การออกแบบกิจกรรมเชิงโต้ตอบ (Interactive Experiences) กิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม เช่น การเรียนรู้ภาษาท้องถิ่น การทำอาหารแบบดั้งเดิม และการเข้าร่วมเทศกาลท้องถิ่น ช่วยสร้างความเข้าใจและความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้หลักการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ดังกล่าวในการวิเคราะห์จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์ทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรม เช่น การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมท้องถิ่นและเป็นกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม

ส่วนประเภทของกิจกรรมท่องเที่ยวชาติพันธุ์นั้น Smith (2003) ได้จัดประเภทของกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวชาติพันธุ์ ดังนี้

1. การเที่ยวชมแหล่งมรดก (Heritage Tourist) ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี อนุสาวรีย์
2. การเที่ยวชมศิลปะ (Arts Tourist) โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาล งานประเพณี

3. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist) ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น อาหาร หัตถกรรม
 4. การเที่ยวชมวัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist) แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม
 5. การเที่ยวชมวัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม
- พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ภูมิทัศน์

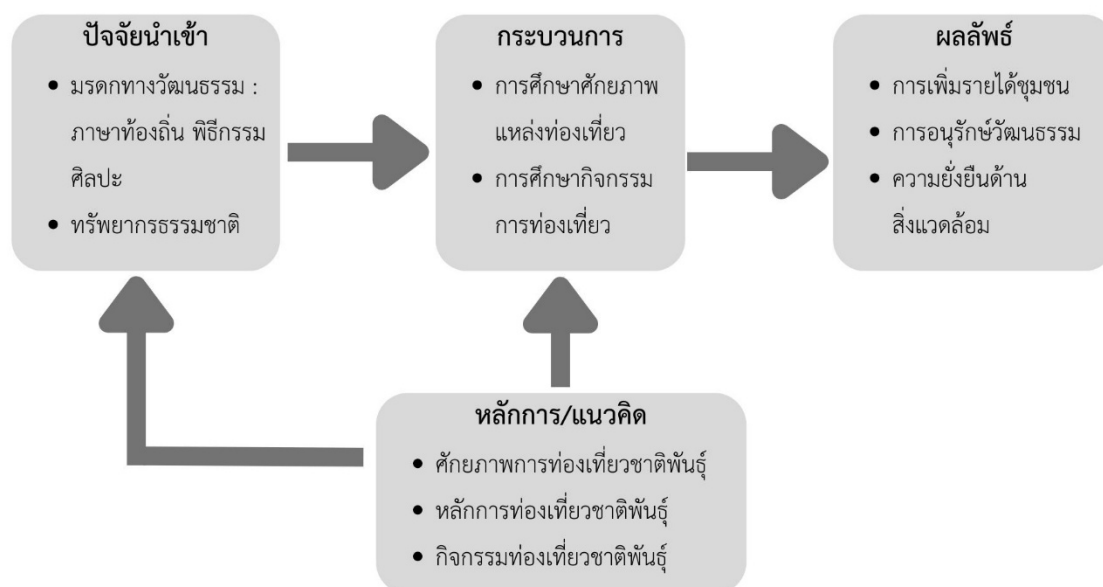
6. การเที่ยวชมวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและหัตถกรรม

7. การเที่ยวชมวัฒนธรรมทันสมัย สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงคอนเสิร์ต งานแข่งขันกีฬา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ เกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต รวมทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดกซึ่งเป็นการท่องเที่ยวชมบ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี และการท่องเที่ยวศิลปะเพื่อเที่ยวชมเทศกาล งานประเพณี รวมทั้งการท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้ประยุกต์จากทฤษฎีเชิงระบบที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ ดังนี้



จากกรอบแนวคิดนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน โดยใช้หลักการ/แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ หลักการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชาติพันธุ์

5. วิธีการวิจัย

5.1 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้คือแนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึกเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ชนเผ่าในเมืองสิบสองปันนาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ว่ามีอะไรบ้าง อย่างไร และกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละชนเผ่ามีอะไรบ้าง

5.2 การรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

1) การวิเคราะห์เอกสาร โดยการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา ทั้งเรื่องประวัติความเป็นมาของการอพยพตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ โดยใช้เอกสารอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ เอกสารวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ทั้งเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

2) การลงพื้นที่รวบรวมข้อมูลโดยสำรวจพื้นที่ในขอบเขตที่กำหนดไว้โดยมีการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ประกอบด้วยมัคคุเทศน์ท้องถิ่นที่สื่อสารภาษาไทยได้ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว (เจ้าของธุรกิจ) ที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และนักท่องเที่ยวชาวไทย รวมทั้งสิ้น 17 คน (Saaty, 1970)

3) การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลโดยการพิจารณาถึงเวลา สถานที่ และบุคคล ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และบุคคล ผู้ให้ข้อมูลแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่อย่างไร ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการวิเคราะห์ในเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลจะบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ แยกประเภท และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปแล้วจึงนำเสนอรายงานผลการวิจัยแบบบรรยาย

6. ผลการวิจัย

6.1 ศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา

ในการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในครั้งนี้เป็นการศึกษาความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และดั้งเดิม เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน จากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา ซึ่งมีชนเผ่าทั้งสิ้น 13 ชนเผ่าคือ ไทลื้อ อาข่า ลีซอ ฮาหนี ไป ล่าหู่ เผ่าหุย จ้วง เย้า เผ่าแม้ว ฮั่น ปะหล่อง และจื๋อโน้ โดยมีชนเผ่าไทลื้อมากที่สุดและจื๋อโน้มีน้อยที่สุด ซึ่งในแต่ละชนเผ่ามีประวัติความเป็นมา ลักษณะการตั้งบ้านเรือน วัฒนธรรม

ประเพณี ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรม ที่แตกต่างกันไปซึ่งสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาเยือนเมืองสิบสองป็นนา มีรายละเอียดดังนี้

1) ขนเผ่าไทลื้อ ลักษณะบ้านที่อยู่เป็นบ้านชั้นเดียวแต่ได้ถุนสูงซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากใต้ถุนบ้านในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทอผ้า เล่นไฟ จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ อาชีพในปัจจุบัน ได้แก่ ทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย รับราชการ ฯลฯ ซึ่งเริ่มหันมาปลูกยางพารากันมากขึ้น การแต่งกาย หญิงไทลื้อนิยมนุ่งผ้าถุงยาวกรอมเท้า เสื้อผ้าการแต่งกายคล้ายภาคเหนือของไทยถึงแม้จะเข้าสู่สมัยใหม่แต่ลูกหลานชาวไทลื้อยังคงเอกลักษณ์ของเผ่าด้วยการสวมชุดไทลื้อเมื่อมีงานสำคัญ ศิลปะการแสดงของไทลื้อ ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ตบมะพาบ ฟ้อนนก ฟ้อนปอยบังไฟ ขับเป่าปี่ ขับป่าหาโหล (เข้าป่าหาพิน) ขับโลงน้ำ โลงหนอง (ลงน้ำ ขับเกี้ยวบ่าว-สาว) วัฒนธรรมประเพณีบวชลูกแก้ว ตานธรรม ตานก๋วยสลาก ตานเข้าพรรษา ออกพรรษา ย้องขวัญควาย แสกนา เลี้ยงผีเมือง เทวดาเหือน (เทวดาเรือน) ผีหม่อนิ่ง เต่าไฟ ผิดผีสาว สืบชาติตาลวง กินแขก ประเพณีสงกรานต์ สุมาด้าหัวผู้เฒ่าผู้แก่



ภาพที่ 1 บ้านของชาวไทลื้อ



ภาพที่ 2 ใต้ถุนบ้านของชาวไทลื้อ



ภาพที่ 3 สาววัยรุ่นไทลื้อ



ภาพที่ 4 อาหารของไทลื้อ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562

2) ขนเผ่าอาข่า หมู่บ้านอาข่านิยมสร้างบ้านบนภูเขาสูงหรือเชิงภูเขามีพื้นที่กว้างขวางเพื่อใช้เป็นที่พักผ่อนและประกอบพิธีกรรมและอยู่ใกล้แหล่งน้ำที่มีน้ำตลอดปี ระบบครอบครัวอาข่ามีลักษณะครอบครัวแบบขยาย ลักษณะทางเศรษฐกิจชนเผ่าอาข่าเป็นกลุ่มชนเผ่าที่มีความขยันเป็นอย่างมาก มีอาชีพทางกสิกรรม เช่น ปลูกพืชไร่ เป็นการทำให้ยังชีพ ภาษาอาข่าจัดอยู่ในตระกูลภาษาทิเบต-พม่า ลักษณะภาษามีความคล้ายคลึงกับภาษามูเซอและลีซอ ไม่มีตัวหนังสือใช้ ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ มีดังนี้ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีไข่แดง (ซิมสี่ ซิมมื่อ่าเผ่ว) ประเพณีไล่ชิงช้า (แย้ซู่อาเผ่ว) ประเพณีเซตชูตำแห่งรองผู้นำศาสนา (ยอลาอาเผ่ว) ประเพณีกินข้าวใหม่ (ยอพูนองหมื่อเซ้อ) ปีใหม่ลูกช้าง (ค้ำท้องอาเผ่ว) เทศกาลค้องแย้ออาเผ่ว ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับผี ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดของสรรพสิ่งที่เป็นอยู่บนโลก พิธีถวายทานให้ผีเปรต พิธีบูชาศาลพระภูมิเจ้าที่ พิธีปลูกข้าวเริ่มแรก (แซ้คาอาเผ่ว) พิธีทำบุญในไร่ข้าว (อิมผีลื้อเออ) พิธีถอนชนไก่ (ยาจิอาเผ่ว) พิธีเรียกขวัญ อาหาร อาหารของชาวอาข่าเป็นอาหารแบบเรียบง่ายส่วนใหญ่เน้นผักในท้องถิ่นและน้ำพริก เนื้อสัตว์ส่วนใหญ่เป็นไก่ที่เลี้ยงเอง



ภาพที่ 5

ห้องครัวของอาข่า



ภาพที่ 6

การแต่งกายของสาววัยรุ่นอาข่า



ภาพที่ 7

อาหารของอาข่า



ภาพที่ 8

พิธีไล่ชิงช้าของอาข่า

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562

3) **ชนเผ่าลีซอ** ลักษณะของบ้านแบบปลูกคร่อมดิน มักจะปลูกในพื้นที่ดินที่เรียบเสมอกัน ส่วนวัสดุการก่อสร้างใช้ไม้ไผ่ ภาษาลีซออยู่ในกลุ่มเดียวกับภาษามูเซอและอาข่า ประเพณีต่าง ๆ มีดังนี้ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีปีใหม่ (โซเซยี่) ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ชาวลีซอส่วนใหญ่นับถือผี (เหน) ควบคู่กับศาสนาคริสต์หรือศาสนาพุทธ เช่น พิธีเซ่นไหว้เทพ (หั่งฮั่วหวู่) พิธีขอขอบคุณเทพ (ฉวือแป๊ะก๊วะ) พิธีซ่อมแซมศาลเจ้า (เฮอเย่ปา) พิธีเออะเออเย่ปา พิธีกินข้าวโพดใหม่ (เซอแป๊ะก๊วะ) พิธีวันศีล (จ้อ) พิธีเซ่นไหว้หลุมศพ (หลี่ฮั่ว)



ภาพที่ 9 การแต่งกายของลีซอหญิง



ภาพที่ 10 อาหารลีซอ “ข้าวหุบ”



ภาพที่ 11 งานปีใหม่ลีซอ



ภาพที่ 12 งานแต่งงานลีซอ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2562

4) **ชนเผ่าอาหณี** การสร้างบ้านของชนเผ่านี้จะใช้ดิน ไม้ไผ่และหญ้าเป็นวัสดุในการก่อสร้าง ระบบครอบครัว ชนเผ่าอาหณีจะมีสามภรรยาเดียว ชาวอาหณีนับถือเทพเจ้าหลายองค์และบรรพบุรุษผู้ชายมีความเชื่อว่าทุกสรรพสิ่งมีวิญญาณ ชนเผ่านี้มีภาษาเป็นของตนเองจัดอยู่ในตระกูลจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan Family) ภาษาอาหณี มี 3 กลุ่มหลัก คือภาษาอาหณีกลาง เป็นภาษาหลักที่ใช้โดยคนส่วนใหญ่ ภาษาฮัว เป็นสำเนียงหรือภาษาย่อยของอาหณีในบางพื้นที่ และภาษาอาเคใช้ในพื้นที่เฉพาะ เช่น เขตภูเขาสูงบางแห่งในยูนนาน ประเพณีที่สำคัญคือประเพณีแต่งงาน พิธีศพ และประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมาที่สำคัญมีเทศกาลเดือนหกในบางพื้นที่ยังมีเทศกาลเล็กอีก เช่น หวงฟานเจีย หย่างอันน่า เทศกาลข้าวใหม่ เป็นต้น



ภาพที่ 13

การแต่งกายหญิงเผ่าอาหณี



ภาพที่ 14

การแต่งกายชายเผ่าอาหณี



ภาพที่ 15

การละเล่นเผ่าอาหณี



ภาพที่ 16

วิถีชีวิตเผ่าอาหณี

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2562

5) **ชนเผ่าไป๋** ลักษณะบ้านเรือนแบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญคือ ส่วนที่พักอาศัย ส่วนเลี้ยงสัตว์ และส่วนที่เป็นสวน ศิลปะของชาวไป๋ที่มีชื่อเสียงคืองานสถาปัตยกรรม การแกะสลัก และการวาดภาพ ภาษา ชาวไป๋มีภาษาพูดเป็นของตนเองเรียกว่า ภาษาไป๋ ประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีชานเยว่เจีย ประเพณีคบเพลิง ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม ชาวไป๋ดั้งเดิมนับถือเทพประจำเผ่า เทพประจำเผ่าบางเป็นเทพตามธรรมชาติ พิธีศพ



ภาพที่ 17 บ้านชาวไป๋



ภาพที่ 18 เจดีย์สามองค์ที่วัดจองเชิง



ภาพที่ 19 การสังสรรค์ในประเพณีของชาวไป๋

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2562

6) **ชนเผ่าลาหู่** ลักษณะบ้านเรือนส่วนมากปลูกยกพื้นใต้ถุนสูง ซึ่งจะใช้เป็นที่พักเก็บฝืน ลักษณะของครอบครัว ลาหู่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ มีดังนี้ ประเพณีปีใหม่ ประเพณีแซก้อ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการตาย ประเพณีกินวอ ความเชื่อและพิธีกรรม พื้นฐานความเชื่อของลาหู่จะนับถือพระเจ้า หรือเรียกว่า อ้อซา ชาวลาหู่มีความเชื่อเรื่องภูต ผี ขวัญ วิญญาณ ผสมผสานไปด้วยกัน ความเชื่อในพระเจ้า (อ้อซา) ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของฝืน พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีวันศีล



ภาพที่ 20 การแต่งกายของชาวลาหู่



ภาพที่ 21 บ้านชาวลาหู่



ภาพที่ 22 งานปีใหม่ชาวลาหู่



ภาพที่ 23 การฝังศพชาวลาหู่

ที่มา : จ้าวซุนเจียว (2566) จาก <https://www.youtube.com/watch?v=l3PughV586Q&t=157s>

7) **ชนเผ่าหุย** ชาวหุยคือชาวจีนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในด้านภาษาและวัฒนธรรม ชาวหุยประกอบด้วยกลุ่มชนที่มีภาษาพูดที่หลากหลายได้แก่ ชาวหุยที่อยู่ในพื้นที่ประเทศจีนมาแต่โบราณพูดภาษาหุยกุ ภาษามองโกล ภาษาฮั่น ส่วนชาวหุยที่อพยพมาจากที่อื่นพูดภาษาเปอร์เซียและภาษาอาหรับ แต่จากการอยู่อาศัยรวมกันกับชาวจีน มีการแต่งงานกับชาวจีนทำให้ภาษาและวัฒนธรรมของชาวหุยเริ่มหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมของชาวจีน ในที่สุด มีบางกลุ่มใช้ภาษาลูกผสมระหว่างภาษาฮั่นกับภาษาดั้งเดิม ด้านศาสนาความเชื่อ ชาวหุยนับถือศาสนาอิสลาม การแต่งกาย ชาวหุยที่เป็นผู้ชายจะสวมหมวกสีขาว ส่วนผู้หญิงชาวหุยบางคนในปัจจุบันยังคงคลุมฮิญาบ



ภาพที่ 24 บ้านชาวฮุย



ภาพที่ 25 งานฉลองเทศกาลฮารีรายอ



ภาพที่ 26 การละหมาดของชาวฮุย

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2562

8) ขนเผ่าจ้วง ปัจจุบันชาวจ้วงจะแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้สองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มจ้วงเหนือและจ้วงใต้ จ้วงเหนืออยู่ที่ทางเหนือของเขตปกครองตนเองกว่างซี เป็นกลุ่มที่ใหญ่ ส่วนจ้วงใต้อยู่ทางใต้เป็นกลุ่มเล็กกว่า ชาวจ้วงที่อยู่บนภูเขาเรียกว่า ชาวจ้วงเสียดำ ชาวจ้วงเสียดำเห็นว่าสีดำเป็นสีที่สวยงาม สีดำจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของชนชาติ ภาษาจ้วงแบ่งเป็นกลุ่มหลักได้สองสำเนียงคือ ภาษาจ้วงเหนือและจ้วงใต้ และใช้ภาษาที่สองคือ จีน วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ชาวจ้วงไม่มีศาสนาแต่มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าจำนวนหลายองค์ ลัทธิเต๋า ไสยศาสตร์ และลัทธิช็อกง ชาวจ้วงนับถือเทพหลายองค์ ชาวจ้วงเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีวิญญาณ ชาวจ้วงนับถือธรรมชาติ บรรพบุรุษผู้ชาย และภาพสัญลักษณ์ เช่น หากจะจับปลาจับกุ้งก็ต้องไหว้เทพเจ้าแม่น้ำก่อนทอดแห



ภาพที่ 27 ที่อยู่อาศัยชาวจ้วง



ภาพที่ 28 การแสดงชาวจ้วง



ภาพที่ 29 การแต่งกายของหญิงชาวจ้วง



ภาพที่ 30 การหาปลาชาวจ้วง

ที่มา : ไทยพีบีเอส (2567) จาก https://www.youtube.com/watch?v=GBA8AQH9H_E

9) ขนเผ่าเย้า ลักษณะบ้านเรือนนิยมสร้างบ้านที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000-1,500 เมตร ปัจจุบันชาวเย้าบางกลุ่มอาศัยอยู่พื้นที่ราบ ระบบครอบครัว ผู้อาวุโสฝ่ายชายจะเป็นผู้นำครอบครัวและมีอำนาจสูงสุดในบ้าน ประเพณีและวัฒนธรรม มีดังนี้ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ (เจีย เจียง เหลียง) ภาษาของชาวเย้าจัดอยู่ในภาษาตระกูลจีนทิเบต สาขาแม้ว-เย้า ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ชาวเย้าส่วนใหญ่จะนับถือเทพยดา วิญญาณบรรพบุรุษ และวิญญาณทั่วไป ความเชื่อของชาวเย้ามีดังนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ ความเชื่อเกี่ยวกับป่าเขาต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับหนองน้ำ ความเชื่อเกี่ยวกับจอมปลวก พิธีส่งผีป่า พิธีเรียกขวัญ พิธีต่ออายุ



ภาพที่ 31 บ้านชาวเย้า



ภาพที่ 32 วิถีชีวิตหญิงชาวเย้า



ภาพที่ 33 การแต่งกายของผู้หญิงชาวเย้า



ภาพที่ 34 งานแต่งงานชาวเย้า

ที่มา : จ้าวซุนเจียว (2566) จาก <https://www.youtube.com/watch?v=LXBs0WrfBhw>

10) ขนเผ่าม้ง นิยมสร้างบ้านอยู่บนภูเขาสูง มีการปลูกฝิ่นเป็นพืชหลัก หมู่บ้านชาวม้งจะประกอบด้วย กลุ่มเรือนหลาย ๆ หย่อม แต่ละหย่อมจะมีบ้านราว 7-8 หลังคาเรือน โดยมีเรือนใหญ่ของคนสำคัญอยู่ตรงกลาง ส่วนเรือนที่เป็นเรือนเล็กจะเป็นลูกบ้านหรือลูกหลาน ชาวม้งมีวิถีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย อาหารนิยมรับประทานผักและเนื้อสัตว์ ประเพณีและวัฒนธรรมมีดังนี้ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นปีใหม่ ประเพณีกินข้าวใหม่ ภาษาม้งจัดอยู่ในสาขาเผ่าเยว-เย้าของตระกูลจีน-ทิเบต ไม่มีภาษาเขียน ความเชื่อของชาวม้ง มีดังนี้ ความเชื่อเรื่องการทำผีหรือการลงผี (การอ้วเน้ง) ความเชื่อเรื่องการรักษาคนตกใจ (การไซ่เจง) ความเชื่อเรื่องการรักษาด้วยการเป่าด้วยน้ำ (การเซ้อแต๊ะ) ความเชื่อเรื่องการปัดกวาดสิ่งที่ไม่ดีออกไป (การหรือซู่) ความเชื่อเรื่องหมูประตู่ผี (อ้วะบัวจ้อง) พิธีกรรมของชาวม้ง มีดังนี้ พิธีเข้ากรรม



ภาพที่ 35 การแต่งกายของหญิงชาวม้ง



ภาพที่ 36 งานปีใหม่ของชาวม้ง



ภาพที่ 37 อาหารชาวม้ง



ภาพที่ 38 การแสดงของเยาวชนชาวม้ง

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2562

11) ขนเผ่าฮั่น ลักษณะบ้านเรือนชาวฮั่นอาศัยรวมกันทั้งครอบครัวในบ้านหลังใหญ่ที่มีลักษณะสี่เหลี่ยม มีสี่ห้อง ชาวฮั่นมีกิจกรรมด้านการเกษตรและหัตถกรรมที่เจริญก้าวหน้า ชาวฮั่นพูดภาษาฮั่น การแต่งกายในปัจจุบันชาวฮั่นทั่วไปสวมเสื้อผ้าตามแบบตะวันตก ส่วนน้อยสวมใส่เสื้อผ้าแบบชาวฮั่นดั้งเดิม ชาวฮั่นมีวันสำคัญทางประเพณีได้แก่ ประเพณีตรุษจีน ประเพณีหยวนเซียว ประเพณีไหว้บ๊ะจ่าง ประเพณีไหว้พระจันทร์ (จงชิวเจีย)



ภาพที่ 39

การแต่งกายของหญิงสูงศักดิ์ชาวฮั่น



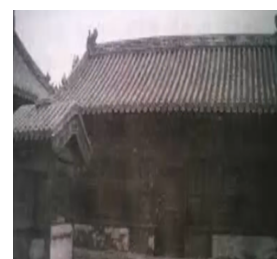
ภาพที่ 40

การแต่งกายของชายชาวฮั่น



ภาพที่ 41

การแต่งงานของชาวฮั่น



ภาพที่ 42

บ้านของชาวฮั่น

ที่มา : จ้าวซุนเจียว (2565) จาก <https://www.youtube.com/watch?v=-ce79jQluyY>

12) ขนเผ่าปะหล่อง ขนเผ่าปะหล่องชอบอยู่บนภูเขา ลักษณะบ้านเรือน จะปลูกบ้านแบบยกพื้น ความสูงประมาณ 1-3 เมตร ขึ้นอยู่กับความลาดชันของไหล่เขา ก่อสร้างด้วยเสาไม้ พื้นและฝาใช้ฟากไม้ไผ่ หลังคามุงหญ้าคา ประเพณีต่าง ๆ มีดังนี้ ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ขนเผ่าปะหล่องมีภาษาพูดเป็นของตนเอง นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณพิธีกรรมสำคัญ มีดังนี้ พิธีกรรมเรียกขวัญ พิธีกรรมสืบทอดน้ำ พิธีกรรมการบูชาผีเจ้าที่



ภาพที่ 43

การแต่งกายของหญิงและชาย



ภาพที่ 44

การร่ายทวนสาวชนเผ่าปะหล่อง



ภาพที่ 45

บ้านชนเผ่าปะหล่อง



ภาพที่ 46

พิธีสับชะตาน้ำ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2562

13) ชนเผ่าจื๋น ชาวจื๋นเพิ่งอพยพเข้ามาในเมืองสิบสองปันนาเมื่อเดือนมิถุนายนปี พ.ศ. 2522 ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก วัฒนธรรม ประเพณี มีวรรณกรรมประจำเผ่ามากมาย ด้านเพลงและดนตรีมีมากมาย หลากรูปแบบ มีเพลงพื้นเมือง เพลงภูเขา เพลงด้านอาหารการกิน ชาวจื๋นกินข้าวเป็นอาหารหลัก ส่วนภาษา พูดใช้ภาษาทิเบตพม่า แต่ไม่มีรูปแบบการเขียนของตัวเอง ไม่มีตัวอักษร การแต่งงานของชาวจื๋นในอดีตมีการแต่งงานแบบชายหนึ่งกับหญิงหลายคน ศาสนาความเชื่อและพิธีกรรม ศาสนา คือความเชื่อว่าทุกอย่างมีจิตวิญญาณ พิธีเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ประเพณีสำคัญมีมากมาย เช่น ประเพณีบูชามังกร ประเพณีคบเพลิง ประเพณีรับขวัญข้าวใหม่ และประเพณีปีใหม่



ภาพที่ 47 การแต่งกายของหญิงจื๋น



ภาพที่ 48 การตีกลองดวงอาทิตย์

เพื่อเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยว



ภาพที่ 49 พิธีเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่

ที่มา : จินไทยนิวส์ (2567) จาก https://www.jeenthainews.com/china-news/107707_20240322

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีในชนเผ่าทั้งหมดที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ จึงเป็นศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนโดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวชาติพันธุ์ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนและรักษาวัฒนธรรมพื้นถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

6.2 กิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา

จากการลงพื้นที่ภาคสนามในเมืองสิบสองปันนาพบว่า มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวและให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยกิจกรรมท่องเที่ยวมีดังนี้

1) การท่องเที่ยวชมการแสดงวัฒนธรรมประจำชาติของชนเผ่า พบว่าในเมืองสิบสองปันนามีการแสดงวัฒนธรรมประจำชาติของชนเผ่าไทลื้อมากที่สุด ส่วนใหญ่ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือในร้านอาหารจะมีการแสดงของไทลื้อให้นักท่องเที่ยวได้ชม โดยเฉพาะการแสดงที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงมากคือการแสดงที่เมืองพาราณาสี



ภาพที่ 50

การแสดงไทลื้อที่เมืองใหม่เก้าจอม



ภาพที่ 51

การแสดงไทลื้อที่สวนป่าดงดิบ



ภาพที่ 52

การแสดงกระแทกไม้ไฟร่วมกับนักท่องเที่ยว

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2562

นอกจากนั้นยังมีการแสดงของชนเผ่าจีโน้เกี่ยวกับการร้องเพลงประจำชาติและการแสดงพื้นเมืองชนเผ่าจีโน้



ภาพที่ 53

การแสดงดนตรีของชนเผ่าจีโน้



ภาพที่ 54

ชาวจีโน้เป่าขลุ่ย

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2562

2) การท่องเที่ยวชมประเพณีชนเผ่า ได้แก่ การท่องเที่ยวชมประเพณีแต่งงาน และการแสดงของไทลื้อ ชาวไทลื้อมีประเพณีที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเข้าไปเยือนและชมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนชาวไทลื้อได้แก่ ประเพณีแต่งงาน รวมทั้งชมการแสดงและการเล่นดนตรีของชาวไทลื้อ



ภาพที่ 55 ประเพณีแต่งงานชาวไทลื้อ



ภาพที่ 56 การแสดงของสาวไทลื้อ



ภาพที่ 57 ชาวไทลื้อแสดงดนตรีต้อนรับผู้มาเยือน

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2562

3) การท่องเที่ยวชมประเพณีทางศาสนา

ในเมืองสิบสองปันนามีวัดมากมายหลายแห่งที่จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัดหลวงเมืองลื้อ เป็นวัดไทลื้อนิกายหินยานหรือเถรวาทและมีพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สุดในแถบนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 สถานที่แห่งนี้ นอกจากจะเป็นที่แสดงวัฒนธรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมพื้นเมืองที่ตกทอดมาช้านานแล้วยังเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยศาสนาพุทธสิบสองปันนาเพื่อใช้เป็นทีศึกษาวิจัยศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและท้ายสุดจะเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมศาสนาพุทธนิกายเถรวาท อีกทั้งยังเป็นสถานที่ที่ชาวไตหรือไทลื้อในแถบเอเชียอาคเนย์ ได้สืบค้นเรื่องราวบรรพบุรุษของตัวเองได้ นอกจากนั้นที่วัดป่าเจย์ เป็นวัดที่มีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การถวายเทียนพรรษา มีการชมประเพณีทางพระพุทธศาสนา มีการบูชาพระพุทธรูปในวัด



ภาพที่ 58 ภาพที่เยี่ยมชมวัดไทลื้อ



ภาพที่ 59 ภาพพระพุทธรูปภายในวัดไทลื้อ



ภาพที่ 60 กิจกรรมในวัดไทลื้อ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2562

4) การท่องเที่ยวทางอาหารชนเผ่าไทลื้อ

ในหมู่บ้านไทลื้อมีการเที่ยวชมอาหารไทลื้อแบบโฮมสเตย์ โดยให้นักท่องเที่ยวได้ชมการทำอาหาร ได้ชิมอาหาร และมีการจัดอาหารไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว



ภาพที่ 61

อาหารไทลื้อที่ต้อนรับแขกในโฮมสเตย์



ภาพที่ 62

อาหารไทลื้อที่เตรียมให้นักท่องเที่ยว

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2562

5. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชนเผ่า

มีการจัดแสดงจำลองวิถีการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ เช่น การทำอาหาร การแต่งกาย การทอผ้าของชนเผ่าอีเก้อ



ภาพที่ 63

การแสดงวิถีชีวิต



ภาพที่ 64

วิถีชีวิตชนเผ่าอีเก้อ



ภาพที่ 65

วิถีชีวิตการทำอาหารชนเผ่าอีเก้อ



ภาพที่ 66

วิถีชีวิตการทอผ้าชนเผ่าอีเก้อ

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2562

6) การท่องเที่ยวชมศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่า

เมืองสิบสองปันนาจัดให้มีศูนย์วัฒนธรรมแสดงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่า เช่น ศูนย์วัฒนธรรมเผ่าอีเก้อ หมู่บ้านไทลื้อ หมู่บ้านกาหลันป่า ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชม และซื้อสินค้าชนเผ่า ในราคาถูกและหลากหลายชนิด ทั้งเสื้อผ้า อาหาร ของที่ระลึก ของใช้ ฯลฯ



ภาพที่ 67 ชมหมู่บ้านไทลื้อ



ภาพที่ 68 ศูนย์วัฒนธรรมเผ่าอีเก้อ



ภาพที่ 69 ภายในหมู่บ้านกาหลันป่า

ที่มา : ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2562

โดยสรุปศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนาเป็นการศึกษาความสามารถในการดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือนเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีสิ่งที่น่าสนใจด้านวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้ตามแนวคิดของ Smith (2003) ในด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ การท่องเที่ยวแหล่งมรดกซึ่งเป็นการท่องเที่ยวชมบ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี และการท่องเที่ยวศิลปะเพื่อเที่ยวชมเทศกาล งานประเพณี รวมทั้งการท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศูนย์วัฒนธรรม

7. สรุปและอภิปรายผล

7.1 สรุปผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา

ในเมืองสิบสองปันนามีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน มีชนเผ่าทั้งสิ้น 13 ชนเผ่า คือ ไทลื้อ อาข่า ลีซอ ฮาหนี ไป ลาหู่ เผ่าหุย จ้วง เย้า เผ่าแม้ว ฮั่น ปะหล่อง และจื๋อ โดยมีไทลื้อมากที่สุดและจื๋อมีน้อยที่สุด

ซึ่งในแต่ละชนเผ่ามีประวัติความเป็นมา ลักษณะการตั้งบ้านเรือน วัฒนธรรมประเพณี ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป และมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่มาจากความหลากหลายทางชนเผ่ารวม 6 กิจกรรม ได้แก่ การท่องเที่ยวชมการแสดงวัฒนธรรมประจำชาติของชนเผ่า การท่องเที่ยวชมประเพณีชนเผ่า การท่องเที่ยวชมประเพณีทางศาสนา การท่องเที่ยวทางอาหารชนเผ่าไทลื้อ การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของชนเผ่า และการท่องเที่ยวชมศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่า

7.2 การอภิปรายผล

ศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่ามีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และดั้งเดิมเพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้มาเยือน จากชนเผ่าทั้งสิ้น 13 ชนเผ่าที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวชาติพันธุ์มากเนื่องจากในเมืองสิบสองปันนามีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยวประกอบด้วยหลายชนเผ่าซึ่งมีวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตต่าง ๆ เช่น ศาสนา ความเชื่อและพิธีกรรมที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย จึงเป็นจุดแข็งที่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือนในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่สรุปว่าในเทศกาลสงกรานต์ปี พ.ศ. 2566 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเมืองสิบสองปันนามีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมมากกว่า 2 ล้านคน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวรวม 2.1 พันล้านบาท (บ้านเมืองออนไลน์, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ Jiao et al. (2023) ที่พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองสิบสองปันนา มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะการสร้างงานในชุมชน และการพัฒนาเมืองในลักษณะที่ผสมผสานวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญารินทร์ ไชยจันทร์ (2565) พบว่าการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวในอนาคตของเมืองสิบสองปันนาที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวคือ เทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว ที่เป็นศักยภาพในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว

ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวชาติพันธุ์ในเมืองสิบสองปันนา ได้สังเคราะห์กิจกรรมท่องเที่ยวรวม 6 กิจกรรมซึ่งในทุกกิจกรรมดังกล่าวนี้ได้สร้างการมีส่วนร่วมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม จึงเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยือน เพราะในทุกกิจกรรมได้สะท้อนเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์อย่างมีเสน่ห์ ทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกหลายครั้งในเมืองสิบสองปันนาอย่างไม่เบื่อหน่าย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของสุวิทย์ เมษินทรีย์ (2566) ที่ได้กล่าวถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวในเมืองสิบสองปันนาว่าในชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวมากในเรื่องวิถีชีวิต การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย สภาพบ้านเรือน รวมไปถึงอาหารความเป็นอยู่ซึ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาเยือนเป็นอย่างดี ซึ่งสัมพันธ์กับทรัพยากรที่ได้อธิบายกิจกรรมในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2566 นำทำในเมืองสิบสองปันนา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการวิจัยของนิลบล ประพรม (2564) พบว่าอัตลักษณ์ค่านิยมทางชาติพันธุ์ในเรือนไทลื้อด้านการตั้งบ้านเรือน การแสดง

วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น การทำอาหาร การทอผ้า รวมทั้งประเพณีการแต่งงาน สามารถสร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาร่วมกิจกรรมการทำอาหาร การชิมอาหารของไทยได้

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ผลจากการศึกษาก่อให้เกิดประโยชน์เชิงวิชาการต่อนักศึกษาในสาขาต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์เอเชีย การท่องเที่ยว รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปและผู้ประกอบการท่องเที่ยว ทำให้ถึงทราบวัฒนธรรมและประเพณีของชนเผ่าในเมืองสิบสองปันนา ดังนั้นจึงควรจัดทำเป็นข้อมูลเชิงวิชาการ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรสนับสนุนให้มีการศึกษา และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ดังกล่าวในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับชาติพันธุ์ต่อไป

8.2 ข้อเสนอแนะการนำไปสู่การปฏิบัติ

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นควรนำผลจากการศึกษาไปส่งเสริมและสนับสนุนให้วัฒนธรรมและประเพณีของชนเผ่าคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญให้ผู้สนใจได้ศึกษา โดยการจัดในรูปแบบของโปรแกรมเที่ยวที่ผสมผสานกิจกรรมท่องเที่ยว

2) ผู้สนใจอื่น ๆ เช่น นักท่องเที่ยวจากถิ่นอื่นในต่างประเทศ สามารถนำผลจากการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรมของสังคมต่อไป

8.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเป็นผู้ร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เกิดการเป็นเจ้าของและรับประโยชน์และเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน

รายการอ้างอิง

- กัญญารินทร์ ไชยจันทร์. (2565). การประเมินศักยภาพของสินค้าท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนไทลื้อ. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 29(2), 36-50.
- จ้าวซุนเจียว. (13 ธันวาคม 2565). *ความเป็นมาของ “ชนเผ่าฮั่น” ในจีน*. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=-ce79jQluyY>
- จ้าวซุนเจียว. (2 กุมภาพันธ์ 2566). *ความเป็นมาของ ชนเผ่าเย้า (อี๋เมี่ยน) ในจีน*. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=LXBs0WrfBhw>
- จ้าวซุนเจียว. (23 มีนาคม 2566). *ความเป็นมาของ “ชนเผ่าลาหู่” (มูเซอ) ในจีน*. YouTube.
<https://www.youtube.com/watch?v=l3PughV586Q&t=157s>
- จีนไทยนิวส์. (2567, 22 มีนาคม). *ส่อง ‘56 ชนเผ่าในจีน’ หลากเอกลักษณ์ หลายชาติพันธุ์*.
https://www.jeenthainews.com/china-news/107707_20240322
- ไทยพีบีเอส. (21 เมษายน 2567). *จ้วง เครือญาติไทในกวางสี ยูนนาน*. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=GBA8AQH9H_E
- ธีรภัทร เจริญสุข. (2561, 23 พฤษภาคม). *สิบสองปันนา ไทยในแดนจีน : คอลัมน์ เดือนหงายที่ชายโขง*. มติชนออนไลน์. https://www.matichon.co.th/prachachuen/news_971261
- นิลุบล ประพพรหม. (2564). *อัตลักษณ์และค่านิยมทางชาติพันธุ์ที่ยังคงอยู่ในเรือนไทลื้อ จากอดีตสู่ปัจจุบันในสปป. ลาว*. เจ.ดี. *วารสารวิชาการการออกแบบสภาพแวดล้อม*, 8(1), 22-43.
- บ้านเมืองออนไลน์ (2566, 19 เมษายน). *สิบสองปันนา “ฉลองสงกรานต์” พันรายได้ท่องเที่ยว 2.1 พันล้านบาท*. <https://www.banmuang.co.th/news/inter/325048>
- สุนิสา ฉันทรัตนโยธิน. (2546). *ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน : บ้านม้งดอยปู่ย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิทย์ เมฆวิบูลย์. (2566). *เที่ยวสิบสองปันนา*. อ่านเอา. <https://anowl.co/anowlsabai/เที่ยวสิบสองปันนา/>
- Jiao, Y., Yang, J., Li, J., Lin, L., & Ren, Y. (2023). The role of tourism in promoting the urbanization of ethnic border areas: A case study of Xishuangbanna. *Sustainability*, 15(20), 15-29.
- McIntosh, A. J., & Cockburn-Wooten, C. (2020). Understanding the potential of indigenous tourism. *Tourism Geographies*, 22(5), 1015-1034.
- Saaty, T. L. (1970). How to make a decision: The analytic hierarchy process. *European Journal of Operational Research*, 48(1), 9-26.
- Smith, V. (2003). *Hosts and guests: The anthropology of tourism*. University of Pennsylvania Press.